

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1

Hafta 10

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Haftanın Hedefi:

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçen Azınlıklar diye tarif ettiğimiz Rum, Ermeni ve Musevilerin kurduğu cemiyetler Mondros Mütarekesi'nden sonra da bu zararlı çalışmalarını devam ettirmişlerdir. Özellikle Rum ve Ermeni Cemiyetlerin amacı bağımsız birer devlet kurmaktır. Bu bölümde Milli varlığa düşman bu cemiyetler hakkında bilgi verilecektir.

C- Azınlıkların Faaliyetleri ve Milli Varlığa Düşman Teşekküller

İtilaf kuvvetlerinin donanmalarıyla İstanbul'a gelmeleri (13 Kasım 1918) ve İtilaf askerlerinin İstanbul'un önemli noktalarına yerleştirilmesi, Rumları son derece sevindirmiştir. İstanbul'daki Rumlar bütün ev ve dükkânlarına Yunan bayrakları asarken, Yunanlıların baş gemisi Averof zırhlısını görmek için gece gündüz motor ve kayıklarla taşıyorlardı. İstanbul şehri, İtilaf Devletlerinin askerleriyle dolmuştu. Boğaziçi'nde toplanı sağı sola çeviren düşman zırhlıları bayraklarla donatılmıştı. Herkes ancak zorunlu ihtiyaçları için evlerinden çıkıyor, sokaklarda akla hayale gelmeyen hakaretlere uğramamak için cad de ve sokaklarda duvar diplerinden büzülerek ve korkarak yürüyebiliyorlardı. Koskoca İstanbul'da yüz binlerce kişinin sesleri kısılmış bir haldeydi. İstanbul ufuklarında yükselen, sadece düşman hareketleri, düşman bayrak ve süngüleriydi.

İtilaf Devletleri İstanbul'u işgalleri altında bulundurdıkları sırada, Türkiye'de yüzyıllar boyu kardeşçe yaşamış ve ticaret sayesinde büyük servetlere sahip olmuş bulunan bir kısım azınlıklar harekete geçmiştir. Türk hâkimiyeti altında dilleriyle, dinleriyle, gelenek ve görenekleriyle mutlu bir vatandaş olarak yaşamış olan bu insanlar, düşman işgalinden cesaret alarak Türk'ün anavatanında bağımsız devletler kurmak için girişimde bulunmuşlardır.

1- Rum Cemiyetleri

1919 yılı Nisan ayı başında Rum eşkıyalarının vahşeti İstanbul dolaylarına kadar yayılmıştı. Özellikle Rumların Kartal, Pendik ile buralara bağlı köylerin civarında menfur cinayetleri görüldü.

İstanbul'da Rumların çoğunlukta bulundukları Rum mahallesinde 40 metre boyundaki ipekten bir Bizans bayrağı hazırlanarak Ayasofya Camii'nin iki minaresi arasında asılmak istendi. Ancak bunu, Türk askerleri engellediler.

Rum Pontus Cemiyeti'nin İstanbul Şubesi yayınladığı bildirilerle Batum'dan İnebolu'ya ve Gümüşhane'den Amasya'ya kadar Karadeniz kıyılarıyla çevre illerinin de ileride Yunanistan'a katılmak üzere bir Pontus Rum Cumhuriyeti kurulması yolundaki propaganda ve çalışmalarını genişletti.

Bu yöredeki Rum çeteleri yollarda ve köylerde silahsız ve savunmasız masum Türkleri öldürmeye başladılar. Bolşevik idaresinin ellerinden mal ve servetlerini aldığı Kuzey Karadeniz kıyılarındaki Rus vatandaşı binlerce Rum, "muhacir" olarak Yunan gemileriyle Trabzon ve çevresine taşınarak Rumların bölgedeki sayıları artırılmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan 1919 başlarında 10-12 kadar Rum cemiyeti İstanbul'da Mavri Mira adıyla birleşerek iş bölümü yapıldı. Mavri Mira'nın hedefi, İnebolu'dan Muğla'ya çekilecek bir çizginin batısında kalan bütün toprakları İstanbul dâhil Yunanistan'a katmak üzere yoğun bir çalışmanın gerçekleştirilmesiydi. Fatih Sultan Mehmet'in, Patrikhanesi'ne imtiyazlar vererek himaye ettiği ve 1453 yılından beri ticaretle uğraşıp zengin olan ve rahat bir hayat süren Rumlar, Türk'ün kara günlerinde Yunanlılarla "Megalo-İdea" uğrunda işbirliği yapıyorlardı.

Kısaca, Mavri Mira Cemiyeti etrafında birleşen Rum kuruluşları, yaptıkları çalışmalarla Büyük Yunanistan'ı kurmak istiyorlardı. Bunu gerçekleştirmek için her şeyi yapıyor ve her yola başvuruyorlardı.

2- Ermeni Cemiyetleri

Ermeniler, Rumlardan sonra sayıca ikinci azınlık durumundaydılar. Ermeni Patriği Zaven Efendi, Mütareke yıllarında Mavri Mira heyetiyle birlik olarak Osmanlılar aleyhine çalışmaya başlamış ve Rum Patrikhanesinde Türkler aleyhinde ki toplantılara katılarak Rumlarla işbirliği yapmıştır.

Eskiden beri İngiliz, Fransız ve Rusların Anadolu üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için araç olarak kullandıkları Ermeniler, kin ve intikam duygularıyla yıkıcı ve bölücü faaliyetlerini artırdılar.

Daha önce kurulmuş olan Ermeni silahlı komiteleri teşkilatlarını genişletmeye başladılar. 1887'de Hınçak (Çan sesi) adıyla İsviçre'de Marksist bir komite kuran Ermeniler, Türkiye'den koparılacak Doğu Anadolu'yu, merkezi Erivan olan Ermenistan'a katmaya çalışıyorlardı. Aynı şekilde birkaç yıl sonra Ruslar Tiflis'te Taşnak (Hançer) adlı ihtilalci bir Ermeni komitesi kurdurdular. Bu iki cemiyet, Ermeni İhtilal Cemiyetleri Birliği adıyla Anadolu'da teşkilatını genişleterek Hazar Deniz'inden Antalya'ya ve Karadeniz'de Sinop'a kadar yayılacak "Birleşik Ermenistan" hayalini gerçekleştirmeye çalışıyordu.

Bu sırada Ermeni Patriği Zaven Efendi, Ermeni gazeteleri ve Patrikhane, Taşnak Komitesi'nin fikirlerini benimsiyor, yazı ve propagandalarla Ermeni kamuoyunu oluşturmaya çalışıyordu. Rumlarla işbirliğine giren Ermeniler, ortak düşman kabul ettikleri Türklere karşı güç birliği içindeydiler. Hayali olaylar anlatan Ermeniler, gerçek dışı istatistiklerle Doğu Anadolu'da 1915'ten önce sayıca Türklere üstün oldukları yalanını kamuoyuna yayıyorlardı. Ermeniler isteklerinin gerçekleşmesi için Batılı devletlerden de yardım isteğinde bulunuyor ve bu amaçla Paris ve Londra'ya çeşitli muhtıralar veriyorlardı.

Ermeni sorununun büyümesinde; Türklerin gösterdiği toleransı, sözde aydınların Ermenilerle işbirliği yapması, Tanzimat ve Islahat reformlarının yetersizliği, bilinçsiz liberalleşme ve batılılaşma istekleri önemli rol oynamıştır. Türk Devleti'nin zayıflaması ve çökmek üzere olması da, Ermeni azınlığını, gerçekleşmesi mümkün olmayan hayallere itmiştir.

Ermenileri Türk Devleti ve toplumu aleyhine harekete geçiren faktörlerin başlıcaları şunlardır.

a- Ermeni Kilisesi

b- Din Faktörü

c- Misyoner Faaliyetleri

d- Diğer Propaganda Faaliyetleri

İşte bu dört faktör, Ermenileri Doğu Anadolu'da özerk veya bağımsız bir Ermenistan kurma hayaline yöneltmiştir.

3- Musevi (Yahudi) Cemiyetleri

İstanbul'da bir başka azınlık da Yahudiler (Museviler) di. Yahudiler, Filistin topraklarının kendilerine verileceğine güvendikleri için Türkiye'den, toprak isteğinde bulunmamışlar, ancak ticaret, din ve kültür hakları gibi elde bulundurdıkları imtiyazlarını korumak için "Makabi Cemiyeti" adıyla bir cemiyet kurmuşlardı.

İspanya'daki katliamdan kaçıp gelerek sığındıkları ülkede şimdi devletin zaafa düşmesi üzerine Rumlarla işbirliğine içine girmişlerdi. Ticaretle zenginleştikleri için, bol paralarla kurdukları cemiyetlerle çalışmalara başladılar. Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyeti çalışma halinde idi. Ancak, ülkedeki tüm Yahudilerin bu tür bölücü faaliyetlere katıldıkları söylenemez.

4- Milli Varlığa Düşman Diğer Cemiyetler

Yukarıda sıraladığımız Rum, Ermeni ve Yahudilerin kurdukları zararlı cemiyetlerin yanında, bu acı günlerde Türkler tarafından kurulan Anadolu ve Türklük aleyhine çalışan bazı zararlı cemiyetler de vardı. Bu cemiyetler; İngiliz Muhipleri Cemiyeti, Teali İslam Cemiyeti, Kürt Teavün Cemiyeti, Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası ve Wilson Prensipleri Cemiyeti idi.

İkinci Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük havasıyla İstanbul'da Rus elçiliğinin paraları ve teşvikiyle Şemdinli Şeyh Abdülkadir ve Bedirhani Ailesinden olanların katıldığı, Kürt Teavün Cemiyeti kuruluşundan 5 yıl sonra 1913'te kapatıldı. Abdülrezzak Bey Rus Hariciyesi'nden ayda 300 Ruble maaş alarak 1914 yılında Tiflis'te "Ermeni-Kürt Anlaşma Cemiyeti" kurmak ve Ermeni çeteleriyle Kürt çetelerini yurdumuz aleyhine birlikte harekete geçirmekle görevlendirilmişti. Mayıs 1919'dan itibaren faaliyetlerini sürdüren cemiyet halktan, özellikle Doğu Anadolu'dan destek görmedi. Aksine yöre halkı bu cemiyeti şiddetle protesto etti. İstanbul'un kurtuluşundan sonra cemiyetin idarecileri Suriye'ye kaçtılar ve Ermeni komitecileriyle anlaşp Kürt-Ermeni birliğini sağlamaya çalışan "Hoybun Cemiyetini" kurdular. Bu cemiyet, Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti'nin can çektiği bir dönemde Wilson Prensiplerinden faydalanarak kurulan bölücü ve siyasi amaçlı bir cemiyettir. Cemiyet, bağımsız veya özerk bir Kürt devleti ile ilgili olarak Amerika ve İngiltere ile ilişki kurmuştur. Milli Mücadele'nin karşısında olan bu cemiyet, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşmeyi reddetmiştir.

a. İslam Teali Cemiyeti

Türkiye'nin kurtuluşunun artık imkânsız olduğunu sanan ve dindar aydın geçinen kişilerce 19 Şubat 1919'da İstanbul'da kuruldu. İslam Teali Cemiyeti'nin resmi tüzüğünde halifeliği ve saltanatı kurtarmak için, bütün İslam halkının birleşmesi isteniyordu. Bu cemiyet de halktan destek alamadı. Konya ve Bursa'daki yoğun çalışmalarına rağmen buradan da ilgi göremedi ve 6 ay geçmeden kapandı. Anadolu'daki Milli Mücadele Hareketi'ne karşı cephe almıştır. Kısacası bu cemiyeti kuranlar, Türk milletinin kurtuluşunu hilafetçi bir yaklaşımla kurtarmak istiyorlardı.

b. İngiliz Muhipler Cemiyeti

Sadrazam Damat Ferit Paşa başta olmak üzere bazı devlet adamları ve aydınların katılmasıyla, İngilizlerin yaptıkları maddi desteklerle Ocak 1919'da İstanbul'da kurulmuştu. Bu cemiyetin açık amacı, İngilizlere dostluk gösterilerek, halifelik ve Osmanlı saltanatının kurtarılmasıydı. Cemiyetin yöneticileri İktidar Partisi ile yakın işbirliği içinde idiler. Hedefleri Milli Mücadele'yi baltalayarak

Türkiye'yi İngiltere mandası altına sokmaktı. Bu cemiyet ülkenin kurtuluşunu İngiltere yönetiminde görüyordu. Oysa İngiltere, ülkemizin topraklarını işgal etmekte ve ettirmekte idi. Bu cemiyetin desteklenmesi, İngiltere'nin işini kolaylaştırılmakta idi. Çünkü İngiltere yöneticileri, kendilerinin Osmanlı yöneticileri tarafından davet edildikleri için Osmanlı topraklarına girdiklerini söyleme fırsatına kavuşmuşlardı. Görüldüğü gibi amaç belki Devleti kurtarmaktı ama takip edilen yol ve kurtarma yöntemi yanlıştı. Sonuç olarak İngiliz Muhipler Cemiyeti, milli mücadeleye karşı ve Türklüğe zarar verici bir cemiyet haline gelmiştir.